

دانشگاه پیام نور

مرکز کاشان

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

گروه: الهیات

عنوان پایانامه

بررسی فقهی، حقوقی احکام جنین از دیدگاه فقه مقارن

و حقوق موضوعه ایران

محقق:

خانم عزیزه نوریان

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر فراحتی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر مومنی

بهار ۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب عزیزه نوریان دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۲ مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات (فقه و حقوق اسلامی) گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود. دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه رساله نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

اینجانب عزیزه نوریان دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۲ مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات (فقه و حقوق اسلامی) گواهی می نمایم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و... به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

تقدیم :

تقدیم به خدایی که آفرید جهان را، انسان را، عقل را، علم را، معرفت را، عشق را و به کسانی که عشقشان را در وجودم دمید.

ماحصل آموخته هایم را تقدیم می کنم به همسرم که در سایه همیاری و همدلی او به این منظور نائل شدم. و تقدیم به فرزند دلبندهم حسین، امید بخش جانم که آسایش او آرامش من است.

سپاسگزاری:

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز... بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم.

اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تامین می کند و سلامت امانت هایی را که به دستش سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب " من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزّ و جلّ"

از پدر و مادر عزیزم این دو معلم بزرگوارم... که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت هایم گذشته اند و در تمام عرصه های زندگی یار و یابوری بی چشم داشت برای من بوده اند؛

از استاد با کمالات و شایسته و صبورم جناب آقای دکتر فراهتی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

از استاد بزرگوارم، جناب آقای دکتر مؤمنی که زحمت مشاوره این رساله را متقبل شدند و از استاد فرزانه و دلسوز؛ جناب آقای دکتر روشن که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از دوست بسیار خوبم خانم خدادوست به دلیل یاری ها و راهنمایی های بی چشمداشت ایشان که بسیاری از سختی ها را برایم آسانتر نمودند نیز تشکر می کنم.
باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

چکیده:

بررسی احکام جنین از دیدگاه فقه مقارن و حقوق موضوعه

دوران جنینی مبدا پیدایش شخصیت حقوقی انسان است لذا حمایت از جنین از دیر باز در جوامع بشری مطرح بوده و در همین راستا قانون گذار جمهوری اسلامی ایران با الهام از رهنمودهای فقه اسلامی جنین انسان را موجودی دارای شخصیت انسانی و قابل تکریم و حمایت می داند. ابتدایی ترین حقوق جنین حق حیات است. یعنی جنین مانند سایر انسانها دارای حق زندگی و سلامت است مسلماً آزادی سلب این هدیه الهی امری مذموم و خلاف شرع و ممنوع بوده بنا بر نظر مشهور فقها سقط جنین بعد از دمیدن روح حرام و نامشروع می باشد. اما این رای در میان فقها مخالفانی دارد که با تمسک به قاعده لا حرج فتوا به جواز آن داده اند با نگاهی اجمالی بر قوانین خارجی و کنوانسیونهای بین المللی مشاهده گردید که حمایت از حیات جنین به عنوان اصلی ترین حق انسانی مورد توجه تمام کشورها و سازمان های بین المللی قرار گرفته و حتی در مورد جنین نامشروع نیز این حق، بدون تردید مورد پذیرش همگان واقع شده است. حمل با دارا بودن دو شرط موجود بودن و زنده متولد شدن از همه ی حقوق خود بهره مند می گردد هر چند بصورت معلق است و منوط به وجود شرط متاخر، یعنی زنده متولد شدن او می باشد. حقوقی که جنین اهلیت تمتع انرا دارد عبارتند از: ارث، وصیت، وقف و نفقه، که البته در مورد نفقه اختلاف نظر وجود دارد که ایا نفقه مطلقه به خاطر حمل است یا به خاطر مادر او. در ارث جنین عنوان گردید که با استفاده از علوم پیشرفته، می توان با تعیین دقیق تعداد و جنسیت حمل ها، سهم الارث آنان را مشخص کرد. نفقه ی جنین دائر مدار وجود یا عدم جنین می باشد و به خاطر وجود جنین زوج الزام به انفاق زوجه به مطلقه بائنه خود دارد، وقف بر جنین، به تبع موجود صحیح می باشد و جنین زمانی از موصی به بهره مند می شود که حین وصیت، موجود بوده و زنده متولد گردد. و همچنین با توجه به پیشرفت علوم در خصوص شکل گیری جنین مسائل فقهی و حقوقی جدیدی را به همراه داشته است که در این رساله مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهمیت موضوع جنین این سوال مطرح می شود که جنین دارای چه حقوقی است. در این رساله به بررسی تحلیلی توصیفی حقوق جنین پرداخته شده است.

کلید واژه: جنین - حکم - فقه امامیه - حقوق موضوعه

فهرست مطالب:

۱	مقدمه
۲	کلیات تحقیق
۳	۱-۱. تعریف مساله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق:
۳	۱-۲. سابقه و ضرورت انجام تحقیق :
۵	۱-۳. فرضیه ها :
۵	۱-۴. روش و ابزار گرد آوری اطلاعات :
۵	۱-۵. اهداف تحقیق :
۶	۱-۶. سازماندهی مطالب:

فصل اول: بنیادهای مفهومی و زمینه های تاریخی

۸	بخش اول: ۱-۱. بنیادهای مفهومی
۸	۱-۱-۱. تعریف حق
۸	۱-۱-۱-۱. تعریف لغوی حق
۸	۱-۱-۱-۱. تعریف اصطلاحی حق
۸	۱-۱-۱-۱. تعریف اصطلاحی حق در قرآن
۹	الف: معانی غیر حقوقی حق در قرآن
۹	ب: معانی حقوقی حق در قرآن
۱۰	۱-۱-۱-۲. تعریف اصطلاحی حق در فقه
۱۲	۱-۱-۱-۳. تعریف اصطلاحی حق در حقوق ایران
۱۳	۱-۱-۱-۳. اقسام حق
۱۳	۱. حق مالی و حق غیر مالی
۱۴	۲. حق عینی و دینی
۱۴	۱-۱-۲. تعریف حکم
۱۴	۱-۱-۲-۱. تعریف لغوی حکم
۱۴	۱-۱-۲-۱. تعریف اصطلاحی حکم
۱۵	۱-۱-۲-۳. تفاوت حق و حکم
۱۶	۱-۱-۳. تعریف جنین
۱۶	۱-۱-۳-۱. تعریف لغوی جنین
۱۷	۱-۱-۳-۱. تعریف اصطلاحی جنین
۱۷	۱-۱-۳-۱. تعریف جنین در قرآن
۲۰	۱-۱-۳-۲. تعریف اصطلاحی جنین در فقه امامیه

۲۰	۱-۳-۲-۳. مفهوم اصطلاحی جنین در فقه اهل سنت.....
۲۱	۱-۳-۲-۳. تعریف اصطلاحی جنین در علم پزشکی.....
۲۲	۱-۳-۲-۴. تعریف جنین در حقوق ایران.....
۲۲	بخش دوم : زمینه‌های تاریخی.....
۲۲	۱-۲-۱. تاریخچه جنین شناسی.....

فصل دوم: حق حیات جنین

۲۴	جمع بندی و نتیجه گیری فصل اول
۲۶	۱-۲. بخش اول : حقوق جنین
۲۶	۱-۱-۲. کرامت انسان و جنین او.....
۲۶	۲-۱-۲. دیدگاه اسلامی.....
۲۷	۳-۱-۲. حق حیات.....
۲۷	۴-۲-۲. اهمیت حیات جنین.....
۲۸	۵-۱-۲. اهلیت و تمتع جنین.....
۲۹	۲-۲. بخش دوم: سقط جنین و قدمت آن
۲۹	۱-۲-۲. سقط جنین در میان اقوام قدیم.....
۲۹	۱-۱-۲-۲. یونان قدیم.....
۳۰	۲-۱-۲-۲. ایران قدیم.....
۳۰	۲-۲-۲. ادیان تو حیدی
۳۰	۱-۲-۲-۲. سقط جنین در یهودیت.....
۳۰	الف- سقط جنین ناخواسته.....
۳۱	ب- سقط جنین عمدی.....
۳۱	ج- سقط جنین در صورت وجود خطر برای مادر.....
۳۱	د- بارداری ناشی از زنا و سقط جنین.....
۳۲	و- معلولیت جنین.....
۳۲	ه- سقط جنین در بین یهودیان ایران.....
۳۲	۲-۲-۲-۲. سقط جنین در مسیحیت.....
۳۲	۳-۲-۲-۲. سقط جنین در آیین اسلام.....
۳۳	۳-۲. بخش سوم: سقط جنین از دیدگاه امامیه
۳۳	۱-۳-۲. سقط جنین قبل از نفخ روح:.....
۳۳	۱-۱-۳-۲. حفظ جان مادر:.....
۳۴	۲-۱-۳-۲. حفظ سلامت مادر.....
۳۵	۴-۱-۳-۲. اسقاط جنین نامشروع.....

- ۳۶..... ۱-۳-۱-۴-۱. مستند فقهاء:
- ۳۸..... ۲-۳-۲. سقط جنین پس از ولوج روح:
- ۳۸..... ۱-۲-۳-۲. دیدگاهها.....
- ۳۸..... ۱-۱-۲-۳-۲. حکم به حرمت.....
- ۳۹..... ۱-۱-۱-۲-۳-۲. مستند فقها.....
- ۴۱..... ۲-۱-۲-۳-۲. حکم به جواز.....
- ۴۱..... ۱-۲-۱-۲-۳-۲. اسقاط جنین هنگام تهدید جان زن باردار.....
- ۴۳..... ۲-۲-۱-۲-۳-۲. حفظ سلامت مادر:.....
- ۴۳..... ۳-۲-۱-۲-۳-۲. جنین ناقص یا ناشی از تجاوز به عنف.....
- ۴۴..... ۴-۲. بخش چهارم: سقط جنین از دیدگاه اهل سنت
- ۴۴..... ۱-۴-۲. سقط جنین قبل از نفخ روح.....
- ۴۶..... ۲-۱-۴-۲. سقط جنین قبل از نفخ روح، در شرایط ویژه.....
- ۴۷..... ۳-۱-۴-۲. دیدگاه فقهای معاصر اهل سنت:
- ۴۹..... (ب) سقط جنین نامشروع:
- ۴۹..... ۳-۱-۴-۲. سقط جنین ناقص الخلقه.....
- ۵۰..... ۱-۳-۱-۴-۲. دیدگاه اول: حکم به جواز.....
- ۵۰..... ۲-۳-۱-۴-۲. دیدگاه دوم: حکم به تحریم.....
- ۵۰..... ۲-۴-۲. سقط جنین پس از نفخ روح.....
- ۵۱..... ۱-۲-۴-۲. دیدگاهها.....
- ۵۱..... ۱-۱-۲-۴-۲. دیدگاه اول: حرمت.....
- ۵۲..... ۱-۱-۱-۲-۴-۲. مستندات فقهی:
- ۵۲..... ۲-۱-۲-۴-۲. دیدگاه دوم: حکم به جواز و وجوب.....
- ۵۳..... ۱-۲-۱-۲-۴-۲. مستندات فقهی:
- ۵۵..... ۵-۲. بخش پنجم: مجازات سقط جنین
- ۵۵..... ۱-۵-۲. دیدگاه فقهای شیعه
- ۵۶..... ۱-۱-۵-۲. مجازات سقط جنین قبل از دمیدن روح.....
- ۵۶..... ۱-۱-۱-۵-۲. دیه.....
- ۵۷..... ۱-۱-۱-۵-۲. مستند فقهاء.....
- ۵۹..... ۲-۱-۵-۲. مجازات سقط جنین بعد از دمیده شدن روح.....
- ۶۰..... ۱-۲-۱-۵-۲. دیه:.....
- ۶۱..... ۲-۲-۱-۵-۲. قصاص.....
- ۶۳..... ۱-۲-۱-۵-۲. برداشت های متفاوت از آراء فقهاء.....
- ۶۴..... ۳-۲-۱-۵-۲. کفاره در قتل جنین.....

- ۶۴..... ۲-۵-۲. مجازات سقط جنین از دیدگاه اهل سنت
- ۶۵..... ۱-۱-۲-۵-۲. مستند فقهاء:
- ۶۷..... ۲-۲-۵-۲. جنایت بر جنین
- ۶۷..... ۱-۱-۲-۲-۵-۲. وجوب پرداخت غره
- ۶۸..... ۱-۱-۱-۲-۲-۵-۲. مستند فقهاء:
- ۶۸..... ۳-۲-۵-۲. جنایت شبه عمد و خطا بر روی جنین
- ۶۹..... ۴-۲-۵-۲. به ارث رسیدن دیه ی جنین
- ۷۰..... ۵-۲-۵-۲. سقط بیشتر از یک جنین
- ۷۰..... ۶-۲-۵-۲. پرداخت دیه جنین
- ۷۰..... ۷-۲-۵-۲. اقوال در باب سن جنین
- ۷۱..... ۲-۲-۲-۵-۲. مرگ بعد از زنده متولد شدن
- ۷۲..... ۸-۲-۵-۲. مرگ جنین بعد از مرگ مادر
- ۷۳..... ۳-۵-۲. بخش ششم: دیدگاه قانون مدنی
- ۷۳..... ۱-۳-۵-۲. مجازات و دیه سقط جنین در قانون مجازات اسلامی
- ۷۵..... ۱-۱-۳-۵-۲. موافقین با قصاص
- ۷۵..... ۲-۱-۳-۵-۲. مخالفین با قصاص
- ۷۵..... ۲-۳-۵-۲. سقط جنین در ماده واحده قانون سقط درمانی مصوب ۱۳۸۴

فصل سوم: حقوق مالی جنین

- ۷۷..... بخش اول: ۱-۳ ارث حمل
- ۷۷..... ۱-۱-۱. دیدگاه فقهای امامیه
- ۷۷..... ۱-۱-۱-۳. شرایطی که حمل می تواند ارث ببرد
- ۷۷..... ۱-۱-۱-۱-۳. انعقاد نطفه در زمان فوت مورث
- ۷۸..... ۱-۱-۱-۱-۳. چگونگی احراز وجود حمل
- ۷۹..... ۲-۱-۱-۱-۳. زنده متولد شدن حمل
- ۸۱..... ۲-۱-۱-۳. ارث حمل در صورت سقط آن:
- ۸۲..... ۳-۱-۱-۳. سهم حمل
- ۸۲..... ۴-۱-۱-۳. مانع ارث بودن حمل
- ۸۳..... ۵-۱-۱-۳. صورت جواز تقسیم ترکه:
- ۸۴..... ۲-۱-۱. دیدگاه فقهای اهل سنت
- ۸۴..... ۱-۲-۱-۳. شرایط ارث حمل
- ۸۵..... ۲-۲-۱-۳. علایم حیات
- ۸۵..... ۳-۲-۱-۳. تقسیم ترکه هنگام وجود حمل

۸۶۴-۲-۱-۳.تعداد حمل
۸۶۵-۲-۱-۳. بهره و نصیب حمل
۸۶۶-۲-۱-۳. ترتیب وراثت حمل
۸۷۳-۳.ارث حمل در قانون موضوعه ایران
۸۸۱-۳-۳. شرایط ارث بردن حمل
۸۸۱-۱-۳-۳. نطفه‌ی جنین در زمان فوت مورث منعقد بوده باشد
۸۹۲-۱-۳-۳. جنین زنده متولد شود اگرچه فوراً پس از تولد بمیرد (قانون مدنی ۸۷۵)
۸۹۲-۳-۳. تأمین ارث حمل
۹۰۳-۳-۳. اداره‌ی سهم‌الارث جنین
۹۰۲-۳. وصیت بر جنین
۹۰۱-۲-۳. معنای لغوی و اصطلاحی وصیت
۹۱۲-۲-۳. دیدگاه فقهای امامیه
۹۳۱-۲-۲-۳. ترتیب اثبات و احراز وجود حمل
۹۳۲-۲-۲-۳. قبول وصیت بر حمل
۹۶۳-۲-۲-۳. موصی له متعدد
۹۶۳-۲-۳. دیدگاه فقهای اهل سنت
۹۸۱-۳-۲-۳. مستند فقهاء
۱۰۰۲-۳-۲-۳. ترتیب اثبات و احراز وجود حمل
۱۰۱۳-۳-۲-۳. موصی له متعدد
۱۰۱۴-۲-۳. دیدگاه قانون مدنی
۱۰۲۱-۴-۲-۳. موجود بودن حمل
۱۰۲۱-۱-۴-۲-۳. ترتیب اثبات و احراز وجود حمل
۱۰۳۲-۱-۴-۲-۳. حداکثر مهلت حمل
۱۰۳۲-۴-۲-۳. زنده متولد شدن حمل
۱۰۳۳-۴-۲-۳. قبول وصیت برای حمل
۱۰۴۴-۴-۲-۳. سقط جنین
۱۰۵۵-۴-۲-۳. موصی له متعدد
۱۰۵۳-۳. بخش سوم: نفقه جنین
۱۰۵۱-۳. نفقه جنین
۱۰۵۱-۳-۳. دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت در مورد نفقه مطلقه رجعیه و بائن
۱۰۵۱-۱-۳-۳. نفقه زن حامله
۱۰۶۲-۱-۳-۳. نفقه مطلقه رجعیه
۱۰۶۳-۱-۳-۳. نفقه مطلقه بائن

- ۱-۳-۱-۳-۳-۱. مستند حکم نفقه ی طلاق رجعیه و بئنه:..... ۱۰۶
- ۱-۳-۳-۴-۱. نفقه زن باردار در عده وفات :..... ۱۰۹
- ۱-۳-۳-۵-۱. نفقه زن باردار از دیدگاه اهل سنت..... ۱۱۰
- ۱-۳-۳-۱-۵-۱. نفقه زن در عده وفات..... ۱۱۰
- ۳-۴-۱-۱. وقف بر جنین..... ۱۱۱
- ۱-۴-۱. دیدگاه فقها..... ۱۱۲
- ۲-۴-۲. دیدگاه قانون..... ۱۱۲

فصل چهارم: تلقیح مصنوعی

- ۱۱۴ مقدمه
- ۱-۴-۱. تعاریف..... ۱۱۴
- ۱-۴-۱-۱. تعریف لغوی و اصطلاحی تلقیح..... ۱۱۴
- ۱-۴-۲-۱. تعریف لغوی و اصطلاحی نسب..... ۱۱۵
- ۱-۴-۳-۱. اشکال مختلف تلقیح مصنوعی..... ۱۱۵
- ۱-۴-۱-۳-۱. تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر..... ۱۱۶
- ۱-۴-۱-۳-۱-۱. جواز یا حرمت عمل تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر..... ۱۱۶
- ۱-۴-۱-۳-۲-۱. دیدگاه فقهاء..... ۱۱۷
- ۱-۴-۲-۳-۱. تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه..... ۱۱۸
- ۱-۴-۱-۲-۳-۱. دیدگاه فقهاء..... ۱۱۸
- ۱-۴-۲-۳-۲-۱. قائلین به جواز..... ۱۱۹
- ۱-۴-۳-۲-۳-۱. ادله ی قائلین به جواز..... ۱۱۹
- ۱-۴-۳-۲-۵. مستند فقهاء بر حرمت تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه..... ۱۲۱
- ۱-۴-۳-۲-۶. نسب ناشی از لقاح مصنوعی با اسپرم اجنبی..... ۱۲۴
- ۱-۴-۳-۲-۷. قائلین به ثبوت نسب..... ۱۲۶
- ۱-۴-۳-۲-۸. رابطه ی طفل با زوج (شوهر زن):..... ۱۲۶
- ۱-۴-۳-۲-۹. رابطه ی طفل با زوجه (مادر)..... ۱۲۸
- ۱-۴-۳-۲-۱۰. رابطه ی طفل با صاحب آب (مردی که اسپرم متعلق به اوست):..... ۱۲۸
- ۲-۴-۲. دیدگاه فقهای اهل سنت..... ۱۲۹
- ۱-۲-۴. جواز یا عدم جواز تلقیح مصنوعی..... ۱۲۹
- ۱-۲-۴-۱. در مورد تلقیح با اسپرم شوهر..... ۱۳۰
- ۲-۴-۱-۲. تلقیح با اسپرم غیر شوهر (اجنبی)..... ۱۳۰
- ۳-۴. نسبت..... ۱۳۲
- ۱-۳-۴. نسب فرزندان ناشی از تزریق اسپرم بیگانه..... ۱۳۳
- ۲-۳-۴. نسب فرزندان ناشی از گامت غیر زوجین..... ۱۳۳

۱۳۴.....	موارد حرمت تلقیح مصنوعی.....	۳-۳-۴
۱۳۴.....	حکم رحم استیجاری.....	۴-۳-۴
۱۳۵.....	دیدگاه قانون درمورد تلقیح مصنوعی	۴-۴
۱۳۵.....	طفل ناشی از اسپرم و تخمک زوجین.....	۱-۴-۴
۱۳۶.....	نسب طفل.....	۱-۱-۴-۴
۱۳۷.....	ارث طفل.....	۲-۱-۴-۴
۱۳۷.....	نفقه طفل ناشی از تلقیح مصنوعی.....	۳-۱-۴-۴
۱۳۷.....	تزریق اسپرم مرد بیگانه.....	۲-۴-۴
۱۳۹.....	اهدای تخمک.....	۳-۴-۴
۱۴۰.....	نسب طفل ناشی از رحم اجاره‌ای.....	۴-۴-۴
۱۴۰.....	ارث طفل ناشی از رحم اجاره‌ای.....	۵-۴-۴
۱۴۱.....	نتیجه گیری کلی و پیشنهادات	
۱۴۶.....	پیشنهادات:	
۱۴۸.....	منابع	

مقدمه

در جهان آفرینش، زیبنده‌ترین صورت، صورت کامل آدمی است و ارزنده‌ترین موجود که به بیان «نفخت فیه من روحی» به روح الهی، شرافت یافته و مظهر اسم اعظم الله و جامع اسما و صفات خدا و حقایق ملک و ملکوت و گنجینه‌گرانبهای خدایی گشته، وجود انسان است که به عنوان خلیفه و نماینده حق در روی زمین وظیفه دارد با ابزار علم، و عمل به اقامه حق و عدل قیام نموده، در مسیر عبودیت و بندگی و تکامل معنوی و نیل به قرب الهی حرکت کند و دیگران را نیز به سیر و حرکت در این راه ترغیب و تشویق نماید.

پس انسان جانشین خدا بر آفریده‌های حق تعالی است که به صورت الهی آفریده شده است و در سرزمین حق تصرف می‌کند و خلعت‌های اسما و صفات خداوندی را در بر کرده و در گنجینه‌های ملک و ملکوت او نفوذ دارد و در او روح حضرت الهیه دمیده شده است. ظاهرش نسخه ملک و ملکوت و باطنش گنجینه‌های خدایی است که مرگ و فنا ندارد. و چون جامع همه صورتهای جهان آفرینش الهی است، تربیت یافته اسم اعظم است که به همه اسما و صفات احاطه دارد و بر همه رسمها و تعیینها حکومت دارد... بنابراین از آنجا که انسان این چنین عظمت و بزرگی در مقابل پروردگارش دارد مشخص می‌شود که جنین چنین موجودی هم همانند خودش دارای ارزش و احترام ویژه ای باشد، به همین دلیل یکی از مهمترین مسائل جوامع اسلامی جایگاه احکام جنین در فقه اسلامی است. امروزه با توجه به رشد روز افزون جمعیت و نیازمند بودن به پرداختن به مسائل مربوط به جنین و بررسی آن در مذاهب مختلف بر آن شدیم که مطالعه تطبیقی در مورد احکام جنین در مذاهب اسلامی و حقوق موضوعه ایران را مطرح نماییم. از آیات قرآنی جنین به دست می‌آید که تمامی مراحل قبل از ولادت، طفل در شکم مادر به سر می‌برد و دوره جنینی نام برده شده، این نامگذاری بی دلیل نبوده و به دلیل وضعیت پوشیدگی انسان در شکم مادر در دوران بارداری به این نام نامیده شده است. در آیات قرآن نکات بسیار ظریفی نهفته شده است که اشاره به منشأ پیدایش و ماده سازنده بشر با تعبیر خلق بیان شده است و همچنین نسب و صهر با تعبیر جعل، بر واژه "بشراً" مترتب شده است وجود این دو تعبیر خلق و جعل در کنار هم در یک آیه اشاره به این دارد که ایندو اعتبار و حالت تغییر یافته ای از نطفه است و از غیر آن نشات نمی‌گیرد بلکه به لحاظ منشا خلقت بشر نسب اعتبار و تشریح می‌شود. خلاصه اینکه مفاهیم برداشت شده از قرآن و روایات همان برداشت عرفی است و همین برداشت و مفهوم نسب پدیری در نظر حقوق اسلامی از جمله قانون مدنی معتبر است.

کلیات تحقیق

- ۱-۱. تعریف مساله و بیان سوال
- ۱-۲. سابقه و ضرورت انجام تحقیق
- ۱-۳. فرضیه ها
- ۱-۴. روش و ابزار گرد آوری اطلاعات
- ۱-۵. اهداف تحقیق
- ۱-۶. سازماندهی مطالب

۱-۱. تعریف مساله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق:

جنین از ریشه‌ی جن به معنی پوشیدن و مستور کردن می‌باشد. و بر وزن فعلیل اسم مفعول است به معنای پوشیده شده. و همچنین جنین عبارت است از آن چه که در رحم مادر نهان است و دارای آغاز و انتهای است. آغازش آبستنی است و انتهای آن یک لحظه قبل از تولد

دوران جنینی مبدأ پیدایش شخصیت حقوقی انسان است، لذا حمایت از حقوق جنین از دیرباز در جوامع بشری مطرح بوده و در همین راستا قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران با الهام از رهنمودهای فقه اسلامی، جنین انسان را موجودی دارای شخصیت انسانی و قابل تکریم و حمایت می‌داند.

دین مبین اسلام با توجه به جامعیت و گستردگی‌اش، حقوق بسیاری برای جنین قائل است؛ یعنی جنین انسان را مانند خود او دارای یک شخصیت حقوقی می‌داند؛ یعنی معتقد است جنین شخص و نفس انسانی است و تمام نفوس انسانی محترم و دارای حقوق خاصی می‌باشد، لذا سلب حقوق جنین شرعاً و اخلاقاً ممنوع و مسئولیت‌آور است. لذا حفظ حقوق جنین مانند حقوق سایر افراد لازم و واجب است. فقها ابعاد مختلف سقط جنین و مجازات آن را به طور گسترده مورد بررسی قرار داده‌اند، اما کمتر حقوق جنین تبیین شده، بنابراین بررسی احکام فقهی - حقوقی جنین ضرورت و اهمیت خاصی دارد. از جهتی دیگر، شناساندن حقوق جنین به مردم امری لازم می‌باشد، چرا که پایمال کردن حقوق جنین از ادوار گذشته تاکنون و در همه‌ی جوامع بشری به دلایل یا بهانه‌های مختلف آشکار و نهان توسط والدین، پزشکان و اشخاص فاقد صلاحیت انجام گرفته است و وجدان فردی و جمعی در مقابل بسیاری از تزییع حقوق جنین آزرده خاطر شده و آن را جنایت به بشریت و تجاوز به حقوق جنین دانسته است. بنابراین رساله حاضر به تبیین احکام فقهی - حقوقی جنین از منظر فقه مقارن و حقوق ایران پرداخته است.

سوال‌های اصلی:

۱- احکام و حقوق جنین در فقه مقارن چیست؟

۲- احکام و حقوق جنین در حقوق موضوعه ایران چیست؟

سؤال فرعی:

۱- نگاه فقه مقارن و حقوق موضوعه در تلقیح مصنوعی که منجر به تشکیل جنین می‌باشد چگونه است؟

۲-۲. سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

حقوق جنین از مسائل مهم جوامع مختلف می‌باشد به طوری که بی‌توجهی و ناآگاهی از آن سلامت خانواده و جامعه را دچار بحران می‌نماید و از دیرباز در جوامع بشری و ادیان الهی حقوق جنین مورد

توجه قرار گرفته و یکی از موضوعات اساسی فقه و حقوق می‌باشد، ولی با پیشرفت روزافزون علمی و گسترش خواسته‌ها و نیازهای بشری حقوق جنین مورد غفلت واقع شده و سقط جنین باعث به چالش کشیدن فقه اسلامی گشته است، بنابراین براساس پویایی فقه نمی‌توان در مقابل این موضوع ساکت ماند. فلسفه وجودی حمایت از حقوق جنین نه تنها حمایت از حق حیات جنین حیات جنین، بلکه ناظر بر حفظ سلامت جنین در تمام دوران جنین می‌باشد.

از جمله حقوق جنین، که جزء حقوق اولیه است، حق حیات می‌باشد، یعنی جنین مانند انسان‌ها دارای حق زندگی و سلامت است، بنابراین از بین بردن حق امری مذموم و خلاف شرع است، مگر بنابر دلایل و مواردی خاص.

اما امروزه متأسفانه مسأله سقط جنین که موجب تضییع و از بین رفتن حق حیات جنین است بطور گسترده و با شیوه غیرقانونی و مخفیانه در اکثر جوامع رخ می‌دهد که این امر ناشی از عدم آگاهی والدین به این موضوع می‌باشد.

جنین مانند انسان کامل متولد شده دارای حقوق معنوی و مادی است، حقوق معنوی مانند: حق نسب سالم به دنیا آمدن و حلال‌زادگی و همچنین حقوق مادی مانند ارث، وصیت، نفقه و... حقوق انسان در مرحله قبل از ولادت می‌باشد.

فقه‌ها و حقوقدانان جنبه‌های گوناگون و ابعاد مختلف سقط جنین را به طور مفصل بحث ولی کمتر احکام و حقوق جنین را مورد بررسی قرار داده‌اند. بنابراین بررسی این بعد از مباحث مربوط به جنین با توجه به دیدگاه فقهای امامیه و اهل سنت و حقوق ایران دارای اهمیت ویژه است، زیرا یکی از مسائل مورد نیاز جامعه می‌باشد که بیشتر مردم از احکام و حقوق جنین اطلاع ندارند.

در ضمن کثرت مسائل مربوط به احکام و حقوق عمومی و خصوصی افراد، بعد از ولادت سبب گردیده احکام و حقوق مربوط به جنین در لابه‌لای کتاب‌های فقهی در حاشیه قرار گیرد.

علاوه بر این مسائل، بسیاری از فقهای متقدم و متأخر فریقین و حقوقدانان به مسائلی همچون مسئله ارث، وصیت و وقف بر جنین به نحو پراکنده پرداخته‌اند اما هیچ کتاب یا نوشته‌ای که به طور مستقل و منسجم به حقوق و احکام مرتبط با جنین پرداخته باشد وجود ندارد.

لذا در این رساله سعی شده به نحو منسجم و منظم احکام فقهی و حقوقی جنین در فقه مقارن و حقوق موضوعه ایران مورد بررسی قرار گیرد.

موضوع مورد بحث در اکثر کتب فقهی، در باب‌هایی چون وصیت، ارث، وقف و حدود و... مطرح شده است. در کتب حقوقی نیز بیشتر در مباحث حقوق خانواده این مسئله بازگو شده است. برای آشنایی بیشتر در

این باره یک سری از کتب فقهی و حقوقی که بیشتر مورد استفاده نگارنده قرار گرفته است عبارتند از :
الخلاف فی الفقه، از شیخ طوسی، شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام، از ابوالقاسم جعفرابن حسن
حلی معروف به محقق حلی، الروضه البهیمة فی شرح اللمعه دمشقیه، از زین‌الدین بن علی العاملی
معروف به شهید ثانی، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، از محمدحسن نجفی معروف به صاحب
جواهر، تحریر الوسیله، حضرت امام خمینی(ره)، شرح قانون مدنی، از حسن امامی، حقوق خانواده از ناصر
کاتوزیان که در این کتاب‌ها در مورد حقوق جنین مطالب ارزشمندی ارائه شده است. همچنین فقه‌های
اهل سنت نیز در کتب فقهی خود در مورد مسئله حقوق جنین نظرات متفاوتی دارند از جمله این کتب:
مغنی، ابن قدامه، بدائع الصنائع، از ابی‌بکر بن مسعود الکاسانی الحنفی و

۱-۳. فرضیه ها :

۱- جنین در ابتدای خلقت از حقوق معنوی و مادی برخوردار می‌باشد. مذاهب اسلامی در مورد بهره‌مند
شدن جنین از تمام حقوق معنوی اتفاق نظر دارند، ولی در مورد برخوردار شدن از حقوق مادی اختلاف
نظر دارند.

۲- در حقوق موضوعه ایران به حقوق جنین توجه و اهمیت داده شده است. و در مورد آن قوانینی در نظر
گرفته شده است.

۱-۴. روش و ابزار گرد آوری اطلاعات :

روش جمع آوری اطلاعات کتابخانه‌ای بوده که به صورت تحلیلی، توصیفی و تطبیقی مطالب تبیین شده
است. بدین ترتیب احکام فقهی و حقوقی جنین در فقه مقارن و حقوق موضوعه ایران مورد بررسی قرار
گرفته، به گونه‌ای که ابتدا، دیدگاه فقه‌های امامیه و اهل سنت، سپس قانون موضوعه ایران در هر موضوعی
به صورت جداگانه جمع‌آوری شده و بعد از بررسی مطالب به صورت دقیق و نکته سنج، آراء مختلف فقها
در مورد هر موضوع ارائه گشته و در بسیاری از مباحث این رساله آنچه در انتهای مطالب می‌آید، نظری
است که به عقیده این حقیر مطلوبتر می‌باشد.

۱-۵. اهداف تحقیق :

احکام فقهی و حقوقی که جنین در فقه مقارن و حقوق موضوعه ایران دارد، موضوعی است که در این
رساله مورد بررسی قرار می‌گیرد. هدف اصلی از تدوین رساله حاضر فقدان منبع و مرجع مستقلی است که
بتواند تمام اطلاعات لازم مورد نیاز را از حقوق جنین و شرایط بهره‌مندی وی از این حقوق در اختیار
مراجعه کننده قرار دهد. به همین منظور سعی شده تا حد امکان مطالب و موضوعاتی که بطور پراکنده در

فقه مقارن و حقوق موضوعه ایران در مورد جنین و حقوقش وجود دارد در این رساله به نحو جامع و منسجم مورد بررسی واقع گردد.

۱-۶. سازماندهی مطالب:

پایان نامه حاضر در چهار فصل تدوین شده است که در فصل اول به معانی لغوی و اصطلاحی واژگان مهم رساله پرداخته شده است. در فصل دوم حق حیات که مهمترین حق جنین می‌باشد مورد بررسی قرار گرفته و همچنین در مورد سقط جنین و مجازات آن صحبت شده است. در فصل سوم حقوق مالی جنین از جمله وصیت و ارث و نفقه و وقف بررسی شده است در فصل پایانی به موضوع تلقیح مصنوعی پرداخته شده است.

فصل اول
بنیادهای مفهومی و
زمینه های تاریخی